

QUAN ĐIỂM CỦA CHỦ TỊCH HỒ CHÍ MINH VỀ VAI TRÒ, TRÁCH NHIỆM CỦA NHÀ GIÁO VÀ NGƯỜI HỌC

Về vị trí, vai trò, trách nhiệm của nhà giáo

Không có thầy giáo thì không có giáo dục. Quan điểm trên xuất phát từ truyền thống Việt Nam là một dân tộc có truyền thống hiếu học, tôn sư trọng đạo. Trong quá trình tiếp thu và vận dụng Mác - Lênin, quan niệm của Bác tiếp tục được bổ khuyết thêm các cơ sở lý luận khoa học. Về vị trí, vai trò, nhà giáo “có một địa vị mà trước đây họ chưa từng có, hiện nay vẫn không có và không thể có được trong xã hội tư sản. Đây là một sự thật không cần chứng minh nữa”. Do đó, để tiến tới vị trí đó, cần “cố gắng nâng cao một cách có hệ thống, kiên nhẫn và liên tục trình độ tinh thần của giáo viên, chuẩn bị cho họ về mọi mặt để họ đảm đương sứ mệnh cao cả của mình, nhưng việc chủ yếu vẫn là và luôn là phải cải thiện đời sống vật chất của họ”. Nhà giáo có vai trò đặc biệt và phải đi đôi với không ngừng nâng cao đời sống vật chất và tinh thần của người giáo viên để họ duy trì động lực lao động sự phạm cao cả của mình.

Bác Hồ thăm và nói chuyện với thầy và trò Trường Đại học Sư phạm Hà Nội, ngày 21/10/1964.
(Nguồn: hochiminh.vn)

Nhiệm vụ của nhà giáo là rất quan trọng, vẻ vang. Sinh thời, Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn đề cao vai trò, sứ mệnh của người giáo viên, khẳng định “nhiệm vụ của cô giáo, thầy giáo là rất quan trọng, vẻ vang”. Nhà giáo chính là người đóng vai trò quyết định giúp người học trả lời cho câu hỏi “Học để làm gì?”.

Người chỉ rõ: học để sửa chữa tư tưởng, học để tu dưỡng đạo đức cách mạng và học để tin tưởng vào Đoàn thể, nhân dân và tương lai của dân tộc, tương lai cách mạng, cuối cùng là học để hành.

Đội ngũ nhà giáo có vai trò đặc biệt đối với sự phát triển của quốc gia, dân tộc. Theo Người, nhà giáo là người “trực tiếp làm nhiệm vụ: đào tạo những công dân tốt, những cán bộ tốt sau này”, góp phần xây dựng và bảo vệ Tổ quốc. Không những vậy, “sự phát triển của quốc gia, dân tộc phụ thuộc phần lớn vào sự phát triển của giáo dục, trong đó có vai trò của đội ngũ nhà giáo”.

Bác Hồ với lưu học sinh Việt Nam tại Liên Xô. (Nguồn: hochiminh.vn)

Thông qua hoạt động dạy học và giáo dục, nhà giáo không chỉ truyền đạt tri thức mà còn góp phần hình thành phẩm chất, đạo đức, năng lực và ý thức trách nhiệm của người học đối với bản thân, cộng đồng và đất nước. Vì vậy, chất lượng của đội ngũ nhà giáo có ảnh hưởng trực tiếp đến chất lượng giáo dục và quá trình hình thành con người mới. Tựu trung lại, vai trò của nhà giáo chính là quyết định nền giáo dục dân chủ nhân dân.

Tiêu chuẩn của nhà giáo

Nhà giáo là người có mục tiêu, lý tưởng, bản lĩnh và khát vọng.

Trong bối cảnh đất nước còn nhiều khó khăn sau Cách mạng tháng Tám năm 1945, giáo viên là người “chịu cực khổ khó nhọc, hy sinh phấn đấu để mở mang tri thức phổ thông cho đồng bào, để xây đắp nền văn hoá sơ bộ cho dân tộc”. Trong thời kỳ cả nước thực hiện chiến tranh nhân dân, người thầy đồng thời cũng là người chiến sĩ trên mặt trận giáo dục, có chuyên môn, có mục tiêu, lý tưởng, bản lĩnh cách mạng và khát vọng. Người chiến sĩ trên mặt trận giáo dục đặt lợi ích Tổ quốc, nhân dân làm mục tiêu phấn đấu, phụng sự hàng đầu; lấy chủ nghĩa Mác - Lê nin, đường lối của Đảng làm kim chỉ nam cho hoạt động nghề nghiệp; lấy hạnh phúc của người học, nhân dân, đồng bào làm động lực nuôi dưỡng động cơ lao động sự phạm, sẵn sàng hoàn thành mọi nhiệm vụ.

Bác Hồ về thăm và nói chuyện với giáo viên, học sinh các trường học sinh miền Nam tại Hải Phòng. (Nguồn: [TTXVN](#))

Trong cuộc kháng chiến chống Mỹ, giáo dục trở thành “một mặt trận quan trọng trong công cuộc xây dựng chủ nghĩa xã hội ở miền Bắc và đấu tranh thực hiện thống nhất nước nhà...”, nhà giáo trở thành người lính, nhà trường trở thành pháo đài sẵn sàng chiến đấu, trở thành lực lượng tiên phong xây dựng con người mới, trường học xã hội chủ nghĩa của dân, do dân, vì dân.

Nhà giáo là một nhà chuyên môn, không ngừng lao động sự phạm, sáng tạo, đổi mới cách dạy, cách học.

Năng lực chuyên môn của người thầy là những tri thức, học vấn, lao động sự phạm chân chính, thực hiện nhiệm vụ dạy cách học cho học trò và chính bản thân mình. Để nâng cao trình độ chuyên môn và học vấn, theo Hồ Chí Minh, tự học, tự nghiên cứu, học cách dạy, học cách học là phương pháp quan trọng nhất, khắc phục khó khăn và khơi nguồn sáng tạo cho chính bản thân và học trò.

Chủ tịch Hồ Chí Minh đến thăm một lớp học vỡ lòng tại phố Hàng Than, khu Trúc Bạch, Hà Nội vào năm 1958

Chủ tịch Hồ Chí Minh chính là tấm gương cho tinh thần: “Học ở trường, học ở sách vở, học lẫn nhau và học nhân dân”. Theo Người, nhà giáo cần có tâm thế “luôn luôn cố gắng học thêm, học chính trị, học chuyên môn. Nếu không tiến bộ mãi, thì sẽ không theo kịp đà tiến chung, sẽ trở thành lạc hậu”. Sinh thời, Chủ tịch Hồ Chí Minh rất chú trọng công tác đào tạo cán bộ chuyên môn, khoa học kỹ thuật. Dưới sự lãnh đạo của Đảng và Chủ tịch Hồ Chí Minh, Nghị quyết 142 NQ-TW ngày 28/6/1966 đã nêu bật mục tiêu, phương hướng, nhiệm vụ và giải pháp bồi dưỡng, nâng cao trình độ chuyên môn cho đội ngũ cán bộ bao gồm cả đội ngũ cán bộ ngành giáo dục.

Lớp học tại khu 8 trong thời kỳ kháng chiến chống Mỹ cứu nước. (Ảnh: NVCC)

Với sứ mệnh vẻ vang, Người nhắc nhở mỗi nhà giáo cần lắng nghe và sửa mình. Người thầy có trách nhiệm với nhân dân, đào tạo cán bộ ra phục vụ nhân dân, do đó, “cách dạy, quan niệm dạy phải khác”. Việc dạy học cần tập trung nâng cao chất lượng. Theo Người, “việc cốt yếu phải làm cho người học hiểu thấu vấn đề”; “phải luôn dùng lời lẽ thí dụ đơn giản, thiết thực, dễ hiểu” với từng đối tượng cụ thể, thận trọng trong lời nói và hành động.

Về phương pháp, Người khuyên nhà giáo nên lấy người học làm trung tâm, phát huy tư duy sáng tạo. Người nhấn mạnh: “Các thầy giáo, cô giáo phải tìm cách dạy. Dạy cái gì, dạy thế nào để học trò hiểu chóng, nhớ lâu, tiến bộ nhanh. Dạy và học cần phải theo nhu cầu của dân tộc, của Nhà nước”.

Là một nhà giáo dục, một tấm gương sáng về đạo đức

Quan điểm nhà giáo là một nhà chuyên môn, không ngừng lao động sáng tạo còn được chủ tịch Hồ Chí Minh đặt trong mối quan hệ tổng thể giữa đức và tài, hồng và chuyên của người cán bộ cách mạng. Nhà giáo “không những phải có tri thức phổ thông mà phải có đạo đức cách mạng”.

Bác Hồ về thăm và nói chuyện với thầy và trò Trường Đại học Sư phạm Hà Nội, ngày 21/10/1964. (Nguồn: Trường Đại học Sư phạm Hà Nội)

Việc dạy của nhà giáo có ảnh hưởng rất lớn cho tương lai của các thế hệ của đất nước. Do đó, đội ngũ giáo viên cần phải xây dựng những chuẩn mực đạo đức nghề nghiệp xứng đáng với niềm tin, sự tín nhiệm của nhân dân, tức là người giáo viên phải có tư cách đạo đức nghề nghiệp.

Giảng viên học viện âm nhạc năm 1975. (Nguồn: Báo Tiền phong)

Bên cạnh những chuẩn mực đạo đức chung của người cách mạng, thì chuẩn mực đạo đức nhà giáo - theo quan niệm của Chủ tịch Hồ Chí Minh còn có những điểm riêng: có chí khí cao thượng; yêu nghề, yêu trò, đoàn kết, gương mẫu, thật thà phụng sự nhân dân và ngành giáo dục; nói đi đôi với làm, nêu gương về đạo đức, lý luận gắn với thực tiễn, tự phê bình và phê bình, gương mẫu thực hiện đạo đức người giáo viên nhân dân; Trong mối quan hệ giữa tài năng và đạo đức, Người đánh giá cao tầm quan trọng của cả hai yếu tố nhưng đạo đức được đề cao hơn. Bên cạnh các “chuẩn mực” đạo đức nêu trên, Chủ tịch Hồ Chí Minh còn nêu ra những vấn đề về khả năng tuyên truyền, thuyết phục, vận động, vấn đề học ngoại ngữ, vấn đề không ngừng học tập các nước về khoa học, kỹ thuật và động viên đội ngũ cán bộ khắc phục khó khăn để ngày càng tiến bộ hơn nữa.

Quan điểm của Hồ Chí Minh về vai trò và trách nhiệm của người học

Trong tư tưởng Hồ Chí Minh về giáo dục, người học giữ vị trí đặc biệt quan trọng, vừa là đối tượng được giáo dục, vừa là chủ thể trực tiếp quyết định hiệu quả của quá trình học tập và rèn luyện. Người học cũng cần có trách nhiệm đối với việc học tập của chính mình. Người chỉ rõ những nhiệm vụ cụ thể mà người học cần nghiêm túc thực hiện:

Người học phải chủ động, tích cực và có tinh thần tự học

Theo tư tưởng Hồ Chí Minh, người học không chỉ là đối tượng tiếp nhận kiến thức mà còn phải là chủ thể tích cực của quá trình học tập. Người từng nhấn mạnh: “Trong cách học, phải lấy tự học làm cốt”, học ở trường, học trong sách vở, học lẫn nhau và học từ nhân dân. Điều đó cho thấy trách nhiệm trước hết của người học là phải có ý thức tự giác, chủ động tìm tòi tri thức, không thụ động phụ thuộc hoàn toàn vào sự truyền đạt của người dạy.

Các chiến sĩ du kích trong lớp học ở vùng giải phóng, Quảng Trị năm 1973.

Ảnh: [Ishikawa Bunyo](#).

Người học phải gắn học tập với thực hành, lý luận với thực tiễn

Theo Người, mục đích của học tập không phải chỉ để ghi nhớ kiến thức mà quan trọng hơn là phải biết vận dụng những điều đã học vào công việc và cuộc sống. Người học phải chủ động tham gia thực hành, thí nghiệm, thực tập, nghiên cứu khoa học và các hoạt động thực tế. Trách nhiệm của người học là biến kiến thức được tiếp thu thành kỹ năng, năng lực và khả năng giải quyết những vấn đề thực tiễn.

Người học phải học để hoàn thiện bản thân, trở thành người có ích, có trách nhiệm với Tổ quốc và nhân dân

Theo Chủ tịch Hồ Chí Minh, học tập không chỉ nhằm nâng cao trình độ chuyên môn mà còn hướng tới rèn luyện con người toàn diện, tu dưỡng đạo đức,

rèn luyện kỹ năng và xây dựng lối sống tích cực. Đối với sinh viên, điều này thể hiện qua việc trung thực trong học tập, có ý thức kỷ luật, tôn trọng thầy cô và bạn bè, có trách nhiệm với tập thể, đồng thời không ngừng hoàn thiện năng lực chuyên môn và phẩm chất cá nhân.

Lễ xuất phát của đoàn thanh niên xung phong Hà Nội lên đường chống Mỹ, cứu nước, tổ chức ở Nhà hát Lớn Hà Nội, ngày 11/7/1969. (Nguồn: TTXVN)

Chủ tịch Hồ Chí Minh cũng đặt niềm tin rất lớn vào thế hệ trẻ và coi việc học tập của thanh niên, học sinh có ý nghĩa đối với tương lai đất nước. Học tập vì thế không nên chỉ hướng đến lợi ích cá nhân như bằng cấp hay việc làm, mà còn phải hướng tới mục tiêu phục vụ Tổ quốc, phục vụ nhân dân và đóng góp cho sự phát triển của xã hội. Đây cũng là cơ sở để mỗi sinh viên xác định động cơ học tập đúng đắn, xây dựng lý tưởng sống và ý thức trách nhiệm với cộng đồng.

Người học phải không ngừng rèn luyện và học tập suốt đời

Hồ Chí Minh quan niệm rằng học tập là một quá trình lâu dài, bền bỉ. Người từng nhấn mạnh: “Còn sống thì còn phải học”, không để lạc hậu trước sự phát triển của xã hội. Điều này đặt ra yêu cầu mỗi người học phải hình thành thói quen tự học và chủ động cập nhật kiến thức. Đặc biệt trong bối cảnh khoa học, công nghệ và chuyển đổi số phát triển nhanh chóng hiện nay, người học càng phải có tinh thần học tập suốt đời, thường xuyên nâng cao kiến thức chuyên môn, kỹ năng nghề nghiệp và khả năng thích ứng với những thay đổi của xã hội.

Như vậy, tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò, trách nhiệm của nhà giáo và người học đã khẳng định mối quan hệ gắn bó giữa người dạy và người học trong sự nghiệp giáo dục. Nhà giáo giữ vai trò quan trọng trong việc truyền đạt tri thức, rèn luyện đạo đức, hình thành nhân cách và đào tạo những thế hệ công dân có ích cho đất nước. Đồng thời, người học cần phát huy tinh thần chủ động, tự giác, không ngừng học tập, rèn luyện và vận dụng kiến thức vào thực tiễn để hoàn thiện bản thân. Những quan điểm của Người vẫn còn nguyên giá trị trong giai đoạn hiện nay, là định hướng quan trọng để xây dựng nền giáo dục phát triển toàn diện, góp phần đào tạo nguồn nhân lực đáp ứng yêu cầu xây dựng và phát triển đất nước.

Học Bác mỗi ngày. Tư tưởng Hồ Chí Minh về giáo dục đào tạo